

Dominika Sozańska

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID: 0000-0002-8315-9783

Karina Rożek

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Kwestia uchodźców jako wyzwanie dla pracy społecznej. Polskie egzemplifikacje

The refugee issue as a challenge for social work. Polish exemplifications

Wprowadzenie

Każdy kryzys wieloaspektowo testuje społeczeństwo – jego instytucje, spójność czy zdolność do samoorganizacji. Dla Polski i Polaków taką próbą ogniową stała się inwazja Rosji na Ukrainę. Doświadczenie wojny, znane jedynie z przekazu międzypokoleniowego, utrwalanego między innymi w lekturach szkolnych, stało się dramatyczną codziennością oraz ważnym sprawdzianem dla solidarności międzyludzkiej i wydolności systemu zabezpieczeń społecznych.

Wybuch wojny miał charakter nagły i wymagał błyskawicznej i niejako odruchowej reakcji społeczeństwa oraz instytucji państwowych na żywiołowy napływ uchodźców. W momencie, gdy sytuacja się już unormowała, można z perspektywy czasu pokusić się o pewne spostrzeżenia i refleksje.

Przede wszystkim wojna na Ukrainie unaoczniała, jak ważny jest problem uchodźców. Jak podają strony rządowe, w 2023 roku w Polsce znalazł schronienie 1 mln obywateli Ukrainy, w większości kobiet i dzieci (UDSC, 2022).

Nie jest to zatem tylko news z odległego zakątka świata, podany wśród innych, mniej lub bardziej błahych informacji. Jest to kwestia

bliska, sąsiedzka, dotycząca konkretnych ludzi, których możemy minąć na ulicy. Druga sprawa to uzmysłowienie sobie, jak wielkim wyzwaniem dla aparatu państwowego jest przyjęcie uchodźców. Nie tylko dla całościowej polityki społecznej, lecz także dla realizowanej na poziomie mikro pracy socjalnej.

Wyzwanie to jest ściśle związane z przyczyną, dla której ludzie opuszczają swój kraj pochodzenia. Uchodźca to ktoś, kto „na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa” (Konwencja dotycząca statusu uchodźców, 1951).

Nie mamy tu zatem do czynienia z turystą czy migrantem, szukającym pracy, kariery czy lepszych zabezpieczeń socjalnych (Jaroszevska, Rajkiewicz, 2018, s. 238). Uchodźca jest uciekinierem, jego podróż ma charakter przymusowy, a jej koniec zależy od polityki kraju przyjmującego (Czapka, 2017, s. 64).

Bycie uchodźcą to bycie obcym, przybyszem, który aby poprawnie funkcjonować, musi przyswoić sobie wiedzę o regułach obowiązujących w państwie, do którego przybył. Jeżeli tego nie zrobi, jest nieuchronnie narażony na wykluczenie i marginalizację, a co za tym idzie, ubóstwo i wyzysk. Brak kompetencji językowych, zasobów materialnych oraz kapitału kulturowego obowiązującego w danym kraju stanowi poważną przeszkodę w uczestniczeniu w życiu społecznym (Szarfenberg, 2006, s.19, 37).

Wyłania się tutaj podstawowe zadanie pracy socjalnej z uchodźcami, jakim jest skuteczna integracja i zapobieganie ekskluzji społecznej.

Wykluczenie i integracja uchodźców

Ważnych ram teoretycznych dostarcza Hilary Silver (1994, s. 540), która opracowała trzy paradygmaty wykluczenia społecznego. Pierwszy – solidarnościowy – integracji upatruje w solidarności i integralności moralnej. Wykluczenie, podobnie jak durkheimowska anomia, zagraża spójności społecznej. Drugi paradygmat – specjalizacja – wykluczenia upatruje w zróżnicowaniu społecznym, podziałach ekonomicznych i dostępie do pracy. Trzecie podejście – monopol – wykluczenie postrzega jako konsekwencje uprzywilejowania którejs z grup społecznych i zmonopolizowania, ważnej społecznie dziedziny życia (Silver, 1994, s. 540–543).

Mamy zatem trzy płaszczyzny, na których uchodźcy mogą być narażeni na wykluczenie – sfera więzi społecznych, rynek oraz obowiązujące hierarchie praw, obowiązków i przywilejów. Każda z tych płaszczyzn może stać się polem działania zarówno dla instytucji państwa, jak i dla pracownika socjalnego. Państwo będzie miało za zadanie tak planować politykę społeczną, aby zapobiegać anomii i równoważyć nierówności za pomocą zabezpieczeń socjalnych (Szulz, 2015, s. 92).

Przeciwieństwem wykluczenia jest integracja społeczna. Friedrich Heckmann (2005, s. 8–9), w kontekście badań nad migracjami, definiuje ją jako świadomą, stabilną i polegającą na współpracy relację z systemem społecznym. Następnie charakteryzuje cztery poziomy integracji: pierwszy to integracja strukturalna, obejmująca gospodarkę, edukację, dostęp do mieszkania, prawa obywatelskie; drugi – kulturowa: wyznawane normy, wartości, religie oraz kompetencje językowe. Trzeci – integracja interaktywna, na którą składają się relacje z ludźmi spoza własnej grupy – małżeństwa, przyjaźnie, członkostwo w organizacjach pozarządowych. Poziom czwarty to subiektywna identyfikacja z przyjmującą zbiorowością. Poprawne funkcjonowanie uchodźcy na tych poziomach będzie oznaczało zakończenie procesu integracji.

Trzeba pamiętać, że inkluzja społeczna nie jest procesem płynnym i bezproblemowym. Może napotykać szereg przeszkód. Mogą być to bariery prawne, według których funkcjonują instytucje zabraniające migrantom uczestnictwa. Mówimy wtedy o dyskryminacji instytucjonalnej. Innym typem bariery będzie uwarunkowana uprzedzeniami dyskryminacja na poziomie kontaktów międzyludzkich. Problemem może być także brak wsparcia ze strony państwa lub społeczeństwa (Heckmann, 2005 s. 19).

Jak pisze Katarzyna Głąbicka (2014), integracja społeczna uchodźców może być oceniana i ewaluowana. Pod uwagę bierze się tu: postępy w nauce języka – słownictwo i zdolność do komunikowania się, aktywność zawodową – poszukiwanie pracy i zatrudnienie umożliwiające samodzielność ekonomiczną oraz „funkcjonowanie społeczne (zwłaszcza w zakresie nawiązania kontaktu ze środowiskiem lokalnym oraz stopnia partycypacji w życiu społecznym, kulturalnym i publicznym)” (Głąbicka, 2014, s. 28).

Wyzwania dla pracy socjalnej

W pracy socjalnej z uchodźcami realizują się wszystkie funkcje pracy socjalnej: 1) diagnostyczna – polegająca na rozpoznaniu potrzeb; 2) zapewniania bezpieczeństwa socjalnego, 3) ratownicza – kierowana do wyróżnionej grupy ludzi,

znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej; funkcja ta ma charakter tymczasowy i jest realizowana do momentu ustania zagrożenia, 4) edukacji socjalnej oraz 5) socjalizacyjna (Kubów, 2010, s. 91).

Przystępując do ich wypełniania, należy mieć świadomość, że uchodźca jest bardzo specyficznym klientem systemu pomocy społecznej. Utracił wszystko, co posiadał zarówno w wymiarze materialnym, jak i społecznym. Jest wyrwany ze swojego kontekstu kulturowego i społecznego, przepadł jego dom, majątek, dawny status społeczny oraz sieci rodzinne i koleżeńskie.

Nie bez znaczenia są traumatyczne doświadczenia z kraju pochodzenia: prześladowanie polityczne, więzienie, gwałt, tortury, śmierć lub zaginięcie bliskich (Working with Refugees, 2004, s. 5). Inną swoistą cechą jest niepewność jutra. Większość uchodźców będzie miała obawy dotyczące swojego bezpieczeństwa socjalnego: dochodu, znalezienia pracy, mieszkania.

W związku z tym przystępując do pracy z uchodźcami należy mieć świadomość, że istnieje duże prawdopodobieństwo wystąpienia problemów psychicznych: poczucia osamotnienia i niepewności, zespołu stresu pourazowego, depresji, zaburzeń odżywiania, ataków paniki, tzw. flashbacków, lęków czy problemów ze snem. Wyjątkowo ważne jest wsparcie psychologiczne. Nie chodzi tu o prowadzenie terapii, lecz o zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, rozpoznanie objawów traumy oraz skierowanie pod opiekę psychologa lub psychiatry.

Uchodźcy mogą mieć też problemy ze zdrowiem fizycznym: chorobami zakaźnymi, zaniedbaną opieką prenatalną, brakiem szczepień, niedożywieniem, zranieniami (Working with Refugees, 2004 s. 14).

Bardzo ważną kwestią są różnice kulturowe i bariera językowa. Pracownik socjalny powinien mieć wiedzę o innych kulturach i religiach, ze szczególnym uwzględnieniem świata muzułmańskiego. Powinien też znaleźć sposób na efektywną komunikację, np. poprzez tłumaczy lub materiały w różnych językach.

Z językiem związany jest dostęp do edukacji i pracy. Kształcenie powinno obejmować naukę języka kraju docelowego, doradztwo w zakresie szkolnictwa oraz dostarczanie informacji o prawach i obowiązkach w nowym kraju, dostępie do pomocy prawnej. Zdobyte wykształcenie i kwalifikacje przekładają się na korzystniejszą pozycję na rynku, na lepsze zarobki, a co za tym idzie usamodzielnienie się. W przypadku dzieci gwarantuje zachowanie ciągłości nauki.

Przyjęcie uchodźców może generować też sytuacje konfliktowe i konkretne problemy społeczne. Mogą powstać nowe formy nierówności społecznych, jak w przypadku bazującej na wykluczonej grupie etnicznej *underclass*, mogą się pojawić konflikty z innymi grupami etnicznymi, może powstać problem

uzależnienia od świadczeń społecznych i dodatkowego obciążenia całego systemu (Heckmann, 2005. s. 20–22).

Dlatego praca socjalna powinna obejmować również zbiorowość, w której przyjdzie żyć uchodźcom, przygotować ją na napływ cudzoziemców oraz uwrażliwić na potrzeby przybyszów. Istotnym elementem będzie tu przeciwdziałanie rozpowszechnianiu stereotypów i aktów dyskryminacji.

Elementem finalnym powinna być integracja socjalna, „najczęściej definiowana jako stan lub proces zachodzący w społeczeństwie, polegający na tym, że jego poszczególne elementy przejawiają tendencje do scalania się w harmonijną i skoordynowaną, funkcjonalną całość. To także likwidowanie barier uniemożliwiających lub utrudniających nawiązywanie kontaktów pomiędzy jednostkami lub grupami społecznymi” (Głąbicka, 2014, s. 23–24).

Rodzaje wsparcia dla uchodźców z Ukrainy na przykładzie wybranych miast

Ogromnym wyzwaniem, jakie stanęło przed wszystkimi instytucjami i organizacjami pomocowymi w Polsce po wybuchu wojny w Ukrainie, było stworzenie, przeprowadzenie i skoordynowanie pomocy dla uchodźców z kraju objętego wojną. System wsparcia opierał się na kilku filarach – spontanicznej, indywidualnej, instytucjonalnej pomocy. Ogromną rolę odegrały wszelkie organizacje i ośrodki pomocy społecznej, ze wsparciem instytucji samorządowych (lokalnych) i pozarządowych; wreszcie rozwiązania pomocowe na poziomie państwowym – uregulowane odpowiednimi przepisami i ustawami. W pomoc zaangażowały się niemal wszystkie miasta i miejscowości w całym kraju.

Na podstawie kilku artykułów opublikowanych w numerze „Wiadomości Społecznych. Wojna a Polityka Społeczna” dokonano analizy i przedstawiono najistotniejsze rodzaje pomocy, jaką zostali otoczeni uchodźcy wojenni z Ukrainy po wybuchu wojny w tym kraju 24 lutego 2022 roku.

Pomoc dla uchodźców z Ukrainy w Zawierciu

Miasto Zawiercie odpowiedziało na wyzwanie, jakim było w pierwszej fazie wojny w Ukrainie przyjęcie uchodźców, poprzez spontaniczne akcje wolontaryjne, które podjął się koordynować Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej i jego pracownicy. Organizowano zbiórki, w których transport wspierał Zakład Gospodarki Mieszkaniowej i Ochotnicze Straże Pożarne oraz lokalne firmy. W koordynację zbiorów oprócz Ośrodka Pomocy Społecznej zaangażował się Miejski Ośrodek

Kultury, Ośrodek Sportu i Rekreacji w Zawierciu. Zorganizowano również specjalne punkty w mieście, gdzie przyjmowano produkty od darczyńców oraz punkty informacyjne dla obywateli Ukrainy. W drugiej fazie wojny pomoc stała się bardziej zinstytucjonalizowana, co niewątpliwie ułatwiła ustawa z dnia 12 marca 2022 roku o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Umożliwiło to wsparcie finansowe, przyjmowano i rozpatrywano wnioski o jednorazową pomoc materialną, zasiłki czy wyżywienie (Ziębińska, Tyszczyk-Sołtysik, 2022).

Pomoc dla uchodźców z Ukrainy w Lublinie

W artykule *Wsparcie dla uchodźców wojennych z Ukrainy w Lublinie* przedstawiono, jak w pomoc uchodźcom wojennym zaangażował się Urząd Miasta Lublin, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Lubelski Społeczny Komitet Pomocy Ukrainie. Podkreślenia wymaga również wsparcie ze strony organizacji pozarządowych oraz mieszkańców Lublina, niosących indywidualne wsparcie. Ogromną rolę w tej kwestii odegrało około 2 tysięcy wolontariuszy i 460 tłumaczy (Fus, 2022, s. 59).

Miejski Contact Center udzielał pośrednictwa w zgłoszeniu mieszkania, lokalu na czasowy pobyt uchodźców (Fus, 2022, s. 59–62). W kilku lokalizacjach na terenie Lublina swoją działalność otworzyły noclegowe punkty informacyjne, dzięki którym udzielono zakwaterowania tysiącom osób wraz z wsparciem językowym i psychologicznym (Fus, 2022, s. 59–62). Koordynacją pracy wolontariuszy oraz pracy organizacji pomocy zajmował się Lubelski Społeczny Komitet Pomocy Ukrainie, zapewniając pomoc prawną, psychologiczną, jak również prawną i urzędową. Organizacją pracy punktów czasowego pobytu uchodźców wojennych zajmował się Miejski Ośrodek Pomocy Rodziny w Lublinie. Oczywiście ta działalność wsparta była nieodzowną, cenną pomocą wolontariuszy i lubelskich organizacji pozarządowych. Ważnym elementem wsparcia było zorganizowanie przy współudziale Wydziału Zdrowia i Profilaktyki Uniwersytetu Medycznego w Lublinie były punkty, w których dyżury pełnili lekarze pediatrzy (Fus, 2022, s. 59–62).

Ogromne wsparcie i pomoc pracowników MOPR dotyczyły również organizowania i zabezpieczenia artykułów spożywczych, środków higieny i czystości; prowadzenie dokumentacji i rejestrów zakwaterowania uchodźców, również dla potrzeb raportowania obłożenia danego punktu dla potrzeb Wydziału Bezpieczeństwa Mieszkańców i Zarządzania Kryzysowego UM w Lublinie. Dodatkowym wsparciem była pomoc w uzyskaniu niezbędnych dokumentów

dla uchodźców, takich jak numer PESEL. Oprócz noclegu mieszkańcy wszystkich punktów pomocowych mieli zapewnione wyżywienie oraz wsparcie w procesie leczenia. Centrum Interwencji Kryzysowej, oprócz otwarcia specjalnej infolinii pomocy psychologicznej, organizowało wizyty specjalistów, stając się ważną częścią pomocy interwencyjnej (Fus, 2022, s. 59–62).

Miasto Lublin zaoferowało pomoc, udostępniając miejską infrastrukturę – bezpłatne parkingi czy nieodpłatna komunikacja miejska, a także upraszczając formalności związane z rynkiem pracy dla uchodźców. Uruchomiono – pierwszy w Polsce – program pilotażowy interwencyjnego zatrudnienia „Cash for Work” (Fus, 2022, s. 59–62). Ważnym obszarem działań Miasta Lublin stał się proces edukacyjny dzieci ukraińskich, dzięki któremu uczniowie z Ukrainy mogli dołączać do klas lubelskich szkół oraz przedszkoli, mając zapewnione właściwe wyposażenie i pomoce szkolne oraz bezpłatne lekcje języka polskiego (Fus, 2022, s. 61). Aby zapewnić właściwą koordynację wszelkich podejmowanych działań pomocowych, Prezydent Miasta Lublin powołał Pełnomocnika do spraw pomocy obywatelom Ukrainy uciekającym przed działaniami wojennymi (Fus, 2022, s. 62).

Pomoc dla uchodźców z Ukrainy w Krakowie

Według autorów opublikowanego w „Wiadomościach Społecznych” artykułu *Lekcja pomagania czy test odpowiedzialności państwa? Kilka uwag o pomocy dla uchodźców wojennych z Ukrainy* jednym z ważniejszych działań pomocowych w Krakowie było utworzenie dwujęzycznej platformy na portalu otwart Krakow.pl, dzięki której wszystkie istotne informacje o pomocy uchodźcom bezpośrednio trafiały do zainteresowanych (Zdebska, Głac, 2022, s. 64). Krakowskie Centrum Handlowe Plaza zostało przekształcone dla celów mieszkalnych dla uciekających przed wojną, znajdowała się tam również Szafa Dobra czyli przestrzeń, gdzie można było zaopatrzyć się w potrzebną odzież (Zdebska, Głac, 2022, s. 64). Trzeba tutaj podkreślić również, jak – zdaniem autorów – silne były indywidualne inicjatywy pomocy w postaci zbiórki najbardziej potrzebnych przedmiotów, żywności, leków; transportowane je również później – niejednokrotnie z narażeniem własnego życia – na obszary przyfrontowe oraz te objęte wojną w Ukrainie (Zdebska, Głac, 2022, s. 63–65). Niezwykle ważną rolę odegrały w tym względzie społeczności akademickie. Istotne stały się rozwiązania prawne skierowane do uchodźców, w tym wspomniana ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. To pozwoliło na zalegalizowanie pobytu na terytorium Polski, ułatwiło wszelkie działania państwa na

rzecz uchodźców – dostęp do rynku pracy, otwarcia działalności gospodarczej. Uchodźcy z Ukrainy ponadto mogli ubiegać się o świadczenia finansowe, świadczenia rodzinne, opiekuńcze, a więc również te związane z szeroko rozumianą pomocą społeczną. Zapewniła też dostęp do publicznego systemu ochrony zdrowia oraz wprowadziła funkcję opiekuna tymczasowego – przede wszystkim dla ochrony tej części obywateli Ukrainy, którzy przedostając się na terytorium naszego kraju nie byli pełnoletni (Zdebska, Glac, 2022, s. 63–65).

Pomoc dla uchodźców z Ukrainy w Przemysłu

Ochrona i pomoc uchodźcom z Ukrainy najbardziej wyraźnie, również pod kątem medialnym, była obserwowana w miastach przygranicznych z Ukrainą, w tym w Przemysłu. Ze względu na bliskie sąsiedztwo z państwem objętym wojną nastroje społeczne i zrozumienie sytuacji Ukrainy już od 2014 roku w tym mieście było istotnym elementem szybkiej, zorganizowanej i szeroko zakrojonej pomocy dla uciekających przed wojną. Na uwagę zasługują przemyskie organizacje pożytku publicznego (OOP) udzielające pomocy Ukraińcom w sposób bezpośredni.

W artykule *Wsparcie udzielane obywatelom Ukrainy przez organizacje pożytku publicznego z Przemysłu* autorzy wskazują na siedem sfer działalności OOP – charytatywna, pomoc społeczna, integracja cudzoziemców, działania na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka, ochrona i promocja zdrowia, pomoc ofiarom klęsk żywiołowych, katastrof, konfliktów zbrojnych oraz wojen w kraju i za granicą, ratownictwa i ochrony ludności (Jamroży, 2022, s. 66–69). Autorzy artykułu przeszledzili dane ze stron internetowych, profili mediów społecznościowych organizacji pożytku publicznego i przeanalizowali ich działalność w Przemysłu. Z siedemnastu OOP osiem deklaroowało aktywną pomoc uchodźcom z Ukrainy w przynajmniej jednym z siedmiu wyżej wymienionych obszarów (Jamroży, 2022, s. 66). Wśród nich Polskie Stowarzyszenie Diabetyków, Zarząd Regionu Ziemi Przemyskiej we współpracy z Zarządem Głównym PSD organizowały przekazywanie diabetyków spoza granic Polski, udzielały informacji pomagającym Polakom (Jamroży, 2022, s. 66). Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem Oddział w Przemysłu zrealizowało projekt „Pomoc dla Ukrainy – zakup namiotów”, który polegał na zorganizowaniu i przekazaniu namiotów z wyposażeniem władzom UM w Truskawcu i we Lwowie, które to dalej rozdysponowywało ukraińskim obywatelom (Jamroży, 2022, s. 67). Inna organizacja, „Ruch Kobiet do Walki z Rakim Piersi EUROPA DONNA”, we współpracy z Fundacją Wsparcie na Starcie – zdrowe piersi oraz

marką Panache Lingerie, przeprowadziło akcję informacyjną o wsparciu i możliwości skorzystania z niego braffiterki (Jamróży, 2022, s. 67). Towarzystwo Przyjaciół Przemysła i Regionu przekazało niezbędne przedmioty codziennego użytku Oddziałowi Ginekologiczno-Położniczemu Wojewódzkiego Szpitala w Przemysłu oraz Centrum Humanitarnemu w Przemysłu (Jamróży, 2022, s. 67). Towarzystwo również przekazało wolontariuszom niektóre niezbędne przedmioty do wykonywania ich działań. Transport pomocy humanitarnej dla ludności ukraińskiej zorganizowała Fundacja Pomocy Dzieciom Przewlekłe Chorym „jerzyk” (Jamróży, 2022, s. 67). Inne fundacje organizowały zbiórki pieniędzy na zakup określonych środków, organizowały magazyny zebranych podczas zbiórek darów (Rycerskie i Szpitalne Bractwo Św. Łazarza z Jerozolimy – Stowarzyszenie Katolickie) (Jamróży, 2022, s. 66–69). Niektóre fundacje wspierały akcje informacyjne, niektóre bezpośrednio oferowały zaplecze techniczne, np. namioty polowe dla służb ukraińskich, sprzęt dla funkcjonariuszy policji z Ukrainy (Jamróży, 2022, s. 66–69).

Wojna i sytuacja społeczna, jaką wywołała w Ukrainie i w państwach sąsiadujących z nią, pokazała również, jak ważna i możliwa jest współpraca i wspólne koordynowanie działań pomiędzy dwoma ośrodkami miejskimi. Tak było w przypadku Olkusza i ukraińskiego Niżyna (Kamionka, 2022, s. 70–72).

Podsumowanie

Niezależnie od tego, czy pomoc była jednorazowa, akcyjna czy systemowa, czy była spontaniczna, czy była elementem szerszej zorganizowanej strategii działania, czy była indywidualna, czy włączały się w nią zorganizowane grupy wolontariuszy, przedsiębiorstwa, firmy w Polsce, stanowiła ewenement na skalę światową. Obserwowaliśmy, byliśmy świadkami i uczestniczyliśmy w niezwykłym, ogromnym geście solidarności z sąsiadującym z nami krajem objętym wojną i jego obywatelami.

Streszczenie: Celem artykułu było przedstawienie i przeanalizowanie form pomocy w Polsce uchodźcom z Ukrainy po wybuchu wojny 24 lutego 2022 roku. Uwzględniono szeroki zakres społecznych aktywności, związanych z lokalnymi środowiskami miejskimi, instytucjami i organizacjami pozarządowymi oraz władz państwowych. Głównym wnioskiem wypływającym z przeprowadzonej analizy jest wyjątkowa skala połączonych wysiłków pomocowych skoordynowanych i spontanicznych, indywidualnych, jak i zbiorowych.

Słowa kluczowe: uchodźcy, praca socjalna, integracja, inkluzja, wykluczenie społeczne

Abstract: The aim of the article was to present and analyze the forms of assistance in Poland for refugees from Ukraine after the outbreak of the war on February 24, 2022. A wide range of social activities related to local urban environments, non-governmental institutions and organizations and state authorities were included. The main conclusion from the analysis is the unique scale of combined aid efforts, coordinated and spontaneous, individual and collective.

Keywords: refugees, social work, integration, inclusion, social exclusion

Bibliografia

- Czapka, E. (2017). Wymiar społeczno-kulturowy uchodźstwa. W: K.A. Wojtaszczyk, J. Szymańska (red.), *Uchodźcy w Europie. Uwarunkowania, istota, następstwa*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA.
- Fus K. (2022). Wsparcie dla uchodźców wojennych z Ukrainy w Lublinie. *Wiadomości Społeczne. Wojna a polityka społeczna* 2022, 1(25), 59–62.
- Głąbicka, K. (2014). *Praca socjalna z uchodźcami, emigrantami w środowisku lokalnym*. Warszawa: Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich.
- Heckmann, F. (2005). *Integration and integration policies: IMISCOE network feasibility study*. European forum for migration studies Institute at the University of Bamberg openource. Pobrane z: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/19295/ssoar-2005-heckmann-integration_and_integration_policies.pdf;jsessionid=C9D746B96DC1E5612BD3A7125D16A060?sequence=1.
- UDSC (2022). Pobrane 13 czerwca 2023 z: <https://www.gov.pl/web/udsc/obywatele-ukrainy-w-polsce--aktualne-dane-migracyjne>.
- Jamroży, K. (2022). Wsparcie udzielane obywatelom Ukrainy przez organizacje pożytku publicznego z Przemysła. *Wiadomości Społeczne. Wojna a polityka społeczna*, 2022, 1(25), 66–69.
- Jaroszewska, E., Rajkiewicz, A. (2018). Migracje, migranci i polityka migracyjna. W: G. Firlit-Fesnak, J. Męcina (red.), *Polityka społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kamionka M. (2022). Olkusz i Niżyn Współpraca miast w cieniu wojny. *Wiadomości Społeczne. Wojna a polityka społeczna*, 2022, 1(25), 70–72.
- Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. Pobrane 13 czerwca 2023 z: https://www.unhcr.org/pl/wp-content/uploads/sites/22/2016/12/konwencja_genewska.pdf.
- Kubów, A. (2010). Praca socjalna w systemie pomocy społecznej. *Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Nauki Społeczne*, 129(2). Pobrane 13 czerwca 2023 z: https://dbc.wroc.pl/Content/119850/Kubow_Praca_socjalna_w_systemie_pomocy.pdf.
- Silver, H. (1994). Social exclusion and social solidarity: three paradigms. *International Labour Review*, 5–6, 531–578.
- Szarfenberg, R. (2006). *Marginalizacja i wykluczenie społeczne, Wykłady*. Warszawa Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski.
- Szluz, B. (2015). Koncepcje i strategie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. W: B. Szluz (red.), *Wielowymiarowość wykluczenia społecznego. Diagnoza i profilaktyka*. Spišská Nová Ves: Občianske združenie SPEKTRUM-VÝCHOD.
- Wojtaszczyk, K.A., Szymańska, J. (red.) (2017). *Uchodźcy w Europie. Uwarunkowania, istota, następstwa*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA.
- Working with Refugees. A guide for Social Workers*. (2004). Sydney: NSW Refugee Health Service and STARTTS (NSW Service for the Treatment and Rehabilitation of

- Torture and Trauma Survivors*). Pobrane 13 czerwca 2023 z: <https://www.startts.org.au/media/Resource-Working-with-Refugees-Social-Worker-Guide.pdf>.
- Zdebska, E., Glac, W. (2022). Lekcja pomagania czy test odpowiedzialności państwa? Kilka uwag o pomocy dla uchodźców wojennych z Ukrainy. *Wiadomości Społeczne. Wojna a polityka społeczna*, 1(25), 63–65.
- Ziębińska, B., Tyszczyk-Sołtysik, M. (2022). Wsparcie obywateli z Ukrainy w Zawierciu. *Wiadomości Społeczne. Wojna a polityka społeczna*, 1(25), 53–58.
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Rozdział 5. Integracja cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. Pobrane 13 czerwca 2023 z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040640593/U/D20040593Lj.pdf>.